

Уроки війни: спроба осмислення в художній літературі, науці, мистецтві

8-9 травня Дні пам'яті та примирення, присвячені жертвам Другої світової війни

9 травня День перемоги над нацизмом у Другій світовій війні (День перемоги)

Війна, що завершилась 74 роки тому, породила чимало міфів. За ними знято сотні фільмів і передач, написано тисячі книжок. Друга світова війна, чи, точніше міфи про цю війну, які були закладені ще кілька десятиліть тому, вже котрий рік поспіль стають основою ідеологічних баталій. Чи можливо правдиво і чесно описати війну? Напевне, ні. Кожна війна, якою б вона не була, відразу перетворюється на ідеологізований міф. Однак кожна війну кожен народ переживає по-своєму. І його письменники теж пишуть про неї по-своєму...

**Вінстон Черчілль. Спогади про Другу світову війну (Том 1 і 2).
К.: Видавництво Жупанського, 2018.**

У цьому незвичайному виданні представлено авторизовану скорочену версію шеститомної збірки з епілогом, в якому автор згадує післявоєнні роки. Загалом в обох книжках подано детальну панораму Другої світової війни, причому акценти автор розставляє зовсім не так, як прийнято в "офіційній" історіографії. Також слід нагадати, що автор книги - сер Вінстон Черчілль (1874–1965) – один із найвідоміших державних і політичних діячів ХХ сторіччя, який за час своєї політичної кар'єри встиг двічі побувати прем'єр-міністром Великобританії, водночас перебуваючи на посаді міністра оборони у найтяжчі для країн Британської співдружності за часів Другої світової. У 1953 року Вінстон Черчілль отримує Нобелівську премію з літератури з формулюванням «за неперевершеність історичного й біографічного опису і блискуче ораторське мистецтво, за допомогою якого відстоювалися найвищі людські цінності». Цю премію він здобув саме завдяки своїй головній літературній праці, книжці мемуарів "Спогади про Другу світову війну", в якій він розмірковує про найтяжчі часи, які випали на долю людства у ХХ сторіччі.

Міф і невідома друга світова / А. Зінченко, В. Вятрович, М. Майоров. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2016. 272 с.

Співробітники Українського інституту національної пам'яті досліджують документи тієї доби. Дізнайтеся правду, яку приховували від нас! Чи правда, що пакт Молотова–Ріббентропа був вимушеним кроком для СРСР? Чи завжди Радянський Союз був непримиреним противником нацистів? Чи правда, що українські націоналісти масово винищували євреїв під час війни, особливо у Львові та Бабиному Яру? Сталін узгоджував військові дії з Гітлером? Бандера був агентом спецслужб нацистів? Кримські татари масово дезертирували на початку війни? На ці теми ще 30 років тому боялися говорити навіть із рідними!

Варто відзначити той беззаперечний факт, що до написання цієї книги долучилася ціла плеяда відомих вітчизняних істориків сьогодення. Книга проілюстрована численними документальними ілюстраціями, що є безперечною запорукою історичної достовірності цього видання. Список джерел, якими автори послуговувалися під час роботи над цим виданням, відверто вражає. Видання не є одностороннім. В ньому, поруч з закріпченими міфами радянської пропаганди, водночас розвінчуються й химерні витвори бурхливої уяви, породжені вже в роки Незалежності на теренах як Росії, так власне і України.

Кіпіані В. Друга світова. Непридумані історії: (не) наша, жива, інша. – Х.: Віват, 2018.

Збірку «спогадів» наших сучасників про Другу світову, укладену Вахтангом Кіпіані, цілком можна віднести до альтернативних джерел, хоча приватна історія – давно визнаний у всьому світі інструмент фіксування пам'яті. У даному випадку – це родинні перекази, які чули в дитинстві та юності сучасні автори, серед яких зокрема відомі журналісти, поети та письменники – Ірина Славінська, Тарас Антипович, Олег Коцарев та інші. Крім того, як зауважує укладач збірки, залишилося ще чимало інших авторів. «Ідея втілилась понад сотнею публікацій, - пише він про цей свій проект на сайті "Українська правда". - Заговорили і живі, і ті, кого вже давно немає на білому світі. Дістали право голосу очевидці подій: вояки різних армій (Червоної, УПА, дивізії «Галичина»), мешканці окупованих нацистами, їхніми союзниками і більшовиками територій, остарбайтери, діти, жінки».

Вятрович В. Від Рейхстагу до Іводзіми. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2017. 352 с.

Спільний проект видавництва «Клуб Сімейного Дозвілля», Інституту історії України НАН України, Українського інституту національної пам'яті, Київського національного університету імені Тараса Шевченка (офіційна), громадського просвітницького проекту Лікбез Історичного Фронту. Мета цієї серії — розказати про українське минуле, опираючись на факти, а не на вигадки чи ідеологічне замовлення. Для того щоб створювати майбутнє, потрібні не лише воля і хоробрість, не лише наполегливість та щоденна праця, але й знання нашої історії. Автор розкриває невідомі факти про спробу відновлення української державності у 1941 році. Також у книзі представлені наслідки Другої світової війни для нашого народу.

Кушнір Б. На лінії зіткнення. Любов і ненависть. Х.: Фоліо, 2018.

За сюжетом, що нагадує продовження бойовика "Командос", герой цього роману, заснованого на реальних подіях, втратив у житті все. Свого часу, ще будучи офіцером стратегічної розвідки, який працював під дипломатичним прикриттям, він опинився в епіцентрі гучного скандалу, після якого настав крах. "Вергун прийшов до тьми у великій темній кімнаті. Вікна зашторені, в очі немилосердно б'є світло, а він задихається - бракує свіжого повітря. Горло пересохло так, що задихаєшся, і дуже хочеться пити. - Правила гри відомі? - пролунав незнайомий голос. Вергуна уважно розглядали два дужих молодчики з квадратними щелепами. - Будеш відповідати відразу чи допомогти?", Насправді російська контррозвідка намагалася знищити його фізично, але наш герой дивом вижив після подвійної дози невідомого психотропного препарату. І по тому, оселившись на занедбаній лісовій дачі та відгородившись від світу, Семен Вергун прагнув помсти, адже тепер йому вже ніщо не було страшне. Згодом він знаходить відраду на фронті, де життя знову набуває сенсу, але зовсім інакшого. Тим паче, що саме тут, у боях на Сході України, він вічна-віч стикається зі своїм залятим ворогом.

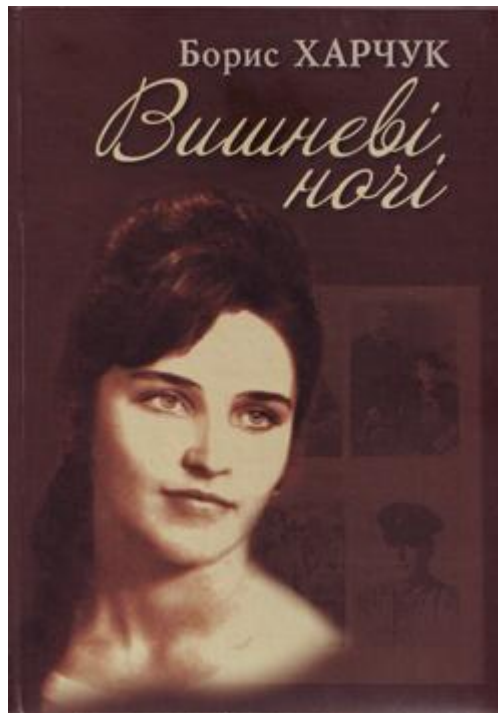
Гаррі Паркер. Анатомія солдата. – Х.: Фабула, 2018.

Ця феноменальна книжка — дебютний роман офіцера британської армії, який воював в Афганістані і Іраку, втративши в ході бойових дій обидві ноги. Автор обрав незвичну форму оповіді – можливо, ради того, щоб «естетика» болю і страждань не видавалася такою, якою вона є насправді на війні, тобто сповненою крові, поту, бруду і проклять. Мову ведуть звичайні військові речі, з яких, власне, й складається "анатомія солдата" – черевики, які взував герой роману, джгут для затискання артерії, яким його обмотували, коли стався вибух, мішок з добривом, який віз юний моджахед, що встановив вибухівку, детонатор всередині бомби, апарат штучного дихання в госпіталі, куди потрапив поранений вояк, та інше. Зокрема інвалідний візок, яким не закінчилася, а продовжилася ця героїчна історія. " - Як у мене виходить? — запитав ти. - Вибач, друже, вкрай жалюгідне видовище. Навряд чи зможеш навіть до паба заїхати. - Ну, ти вмєш підбадьорити, Адаме. Навіщо я взагалі тебе слухаю? - Ти штовхнув хромовані верхні ободи моїх коліс уперед, і я покотився по лінолеуму".

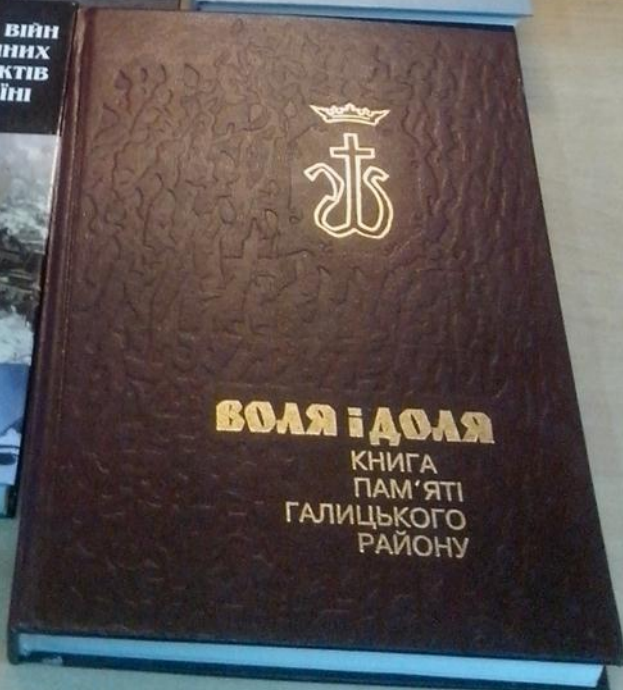
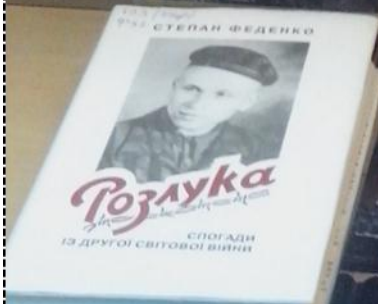
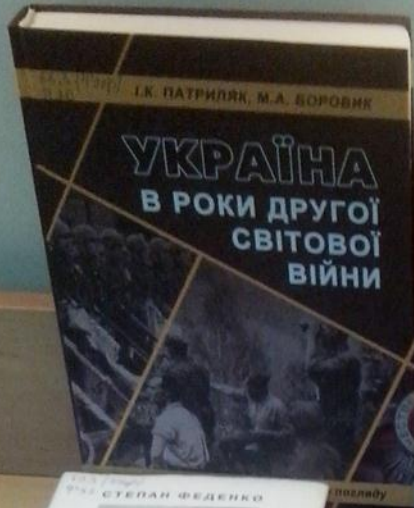
Суворов В. Криголам / пер.: В. Капранов, Д. Капранов. Київ: Зелений пес, 2015. 656 с.

Віктор Суворов (Володимир Резун) – письменник, історик, дослідник, у минулому – розвідник, капітан ГРУ. Автор історичних бестселерів «Криголам», «Акваріум», «День “М”». Ворог Радянського Союзу, заочно засуджений до розстрілу. Персона нон грата в пострадянських країнах. Ця книга зруйнувала міф про Велику Вітчизняну війну і завдала смертельного удару радянській імперії, відкрила очі мільйонам людей у багатьох країнах. Перші публікації «Криголама» у 1985 році викликали шквал дискусій, які не вщухають уже тридцять років. Десятки й сотні істориків намагаються спростувати висновки Віктора Суворова, захищаючи усталену версію причин початку Другої світової війни, але жодному з них це не вдалося. Автор продовжує працювати над темою, уточнює факти, розширює доказову базу. 2013 року він завершив роботу над новим «Криголамом», іще ґрунтовнішим, іще переконливішим.

Харчук Б. Вишневі ночі. Панкрац і Юдка. De Profundis (три повісті про любов і зраду). – Тернопіль: Джура, 2010.

Це твір про любов між НКВДистом та українською партизанкою. Вона – бандерівка, яку Він допитує. Між ними спалахує любов, він допомагає їй втекти. І тікає разом з нею. Вони ховаються десь у схроні, де проводять один прекрасний день. Але завершується цей день трагічно: з одного боку закоханих оточують бандерівці, які не розуміють, як можна покохати ворога, а з іншого – НКВДисти, які мають убити свого зрадника. Цей доволі простий сюжет запаковано в прекрасний текст, який читається на одному диханні. Чи змінить він ставлення читача до війни? Навряд чи, але, можливо, він змусить задуматися над банальною істиною, що настав час примирення

Патриляк І. К., Боровик М. А. Україна в роки другої світової війни: спроба нового концептуального погляду. Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М. , 2010 590 с.

У книзі розглянуто найбільш суперечливі сторінки історії України періоду Другої світової війни. Велику увагу приділено висвітленню "української проблеми" напередодні і на початку світової війни, долі українських земель 1939-1940 рр., участі українців у фінській кампанії, бойовим діям і причинам поразки Червоної армії в битві за Україну в 1941 р., окупаційному режиму нацистів та їх союзників в Україні, українському визвольному рухові, діяльності радянського підпілля і партизанів та інше

Воля і доля. Книга пам'яті Галицького району. : документи, матеріали, спогади. Галич , 1997. 398 с.

У книзі публікуються документи, матеріали, спогади про історичні передумови Визвольних змагань 40-х початку 50-х років на території Галицького району. Широко висвітлюється боротьба ОУН-УПА за відновлення Української Самостійної Держави в межах одного регіону. Розповідається про трагічні сторінки в долі вашого народу, пов'язані із фашистською і більшовицькою окупаціями. Відновлення історичної пам'яті про ОУН-УПА - окрема тема цього дослідження.

Історія війн і збройних конфліктів в Україні. : енциклопедичний довідник/ О. І. Гуржій, В. В. Корнієнко, В. Д. Макаров, С. П. Мосов. Київ: Вид. гуманіт. л-ри, 2004. 520 с.

Перше енциклопедичне видання, присвячене історії війн і збройних конфліктів, які безпосередньо чи опосередковано стосуються українського народу. Значна увага приділена постатям вітчизняних полководців, керівників національних змагань, а також розвитку воєнного мистецтва в Україні. Розраховане на всіх, хто цікавиться історією

Косик В. Україна в Другій світовій війні у документах. : збірник німецьких архівних матеріалів. Т. I-IV. Львів : видавництво о. Василянів "Місіонар". 546 с.

Документи стосуються передусім політичного аспекту німецької окупації і боротьби та докладно з'ясовують політику гітлерівської Німеччини щодо України.

Людний Ф. Дорогами війни. Київ : Україна , 2005. 420 с.

Книга розповідає про людей, які чесно і сповна виконали свій громадянський обов'язок, захищаючи батьківщину від фашистських загарбників у роки Великої Вітчизняної війни.

Українські в'язні концтабору Маутгаузен : свідчення тих, хто вижив /Упоряд. Т. В. Пастушенко, М.Ю. Шевченко та ін. К. : Видавництво імені Олени Теліги , 2009. 336 с.

У книзі представлені спогади, листи та усні історії наших співвітчизників, які дають змогу пролити світло на особливий досвід перебування українських в'язнів в одному з нацистських концтаборів - Маутгаузені. У видання використано фотографії, документи та листи з фондів Національного музею історії Великої Вітчизняної війни 1941-1945 років. Автори присвячують книгу пам'яті тих, хто пережив воєнне лихоліття.

Феденко С. Розлука. : спогади із Другої Світової війни. Київ : Смолоскип, 1996 . 540 с.

Особливого трагізму сповнені сторінки, що розкривають загарбницьку, винищувальну політику як Німеччини, так і Радянського Союзу щодо української нації та висвітлюють боротьбу в'язнів-українців за право зберегти свою національність”, – читаємо в анотації до книги. Також у спогадах С. Феденка знаходимо відомості про власну родину, рідне село і довколишні терени, земляків.

Березняк Є. Пароль "Dum spiro" : розповідь розвідника. Київ : Україна , 2003 222 с.

Про сміливі операції радянських розвідників, спрямовані на врятування Кракова, розповідає в цій документальній повісті колишній командир групи «Голос» Євген Степанович Березняк, відомий з багатосерійного телефільму «Майор Вихор».

Херес Моррис. Татуировщик из Освенцима: роман. Москва: Азбука-Аттикус, 2019. 320 с.

Основанный на реальных событиях жизни Людвиг (Лале) Соколова. Роман Хезер Моррис является свидетельством человеческого духа и силы любви, способной расцветать даже в самых темных местах. И трудно представить более темное место, чем концентрационный лагерь Освенцим/Биркенау. В 1942 году Лале, как и других словацких евреев, отправляют в Освенцим. Оказавшись там, он, благодаря тому, что говорит на нескольких языках, получает работу татуировщика и с ужасающей скоростью набивает номера новым заключенным, а за это получает некоторые привилегии: отдельную каморку, чуть лучше питание и относительную свободу перемещения по лагерю. Однажды в июле 1942 года Лале, заключенный 32407, наносит на руку дрожащей молодой женщине номер 34902. Ее зовут Гита. Несмотря на их тяжелое положение, несмотря на то, что каждый день может стать последним, они влюбляются и вопреки всему верят, что сумеют выжить в этих нечеловеческих условиях...

Архівні документи

II світова війна і Україна (1939-1945)

Грудень 1938 р. – “Possible German Intentions” / “Можливі німецькі наміри” (*Лист анонімного “англійського германофіла Q” до британського Форін Офіс (Foreign Office) щодо найближчих військових планів А.Гітлера, його наміру нападу на Польщу, її поділу й створення незалежної держави України (витяг)*)

2 квітня 1941 р. – *Розенберг А.* Меморандум №1

2 квітня 1941 р. – *Розенберг А.* Цілком таємно! Що стосується: СРСР. Доповідна записка №1 [російськомовний переклад з німецької]

7 квітня 1941 р. – *Розенберг А.* Цілком таємно! Що стосується: СРСР. Доповідна записка №2 [російськомовний переклад з німецької]

8 травня 1941 р. – *Розенберг А.* Протокольний запис про бесіду із статс-секретарем Кьорнером [російськомовний переклад з німецької]

9 травня 1941 р. – *Розенберг А.* Протокольний запис про бесіду із статс-секретарем Кьорнером [російськомовний переклад з німецької]

15 травня 1941 р. – Секретарю ЦК КП(б)У М.С.Хрущову. Доповідна про концентрацію німецьких військ у прикордонних районах з СРСР (Цілком таємно). Народний комісар державної безпеки УРСР П.Я.Мешик

22 червня 1941 р. – Оперативне повідомлення (Оперсводка №1) Генерального штабу Червоної Армії на 10 годину 22.VI.1941 р.

3 липня 1941 р. - Наказ командуючого 3-ї румунської піхотної дивізії І.Антонеску про встановлення окупаційного режиму на Буковині

4 липня 1941 р. – *Стецько Я.* (*голова Українського Державного Правління*). Уповноваження для Володимира Стахіва представляти уряд Української Держави в Німеччині

4 липня 1941 р. – Цілком таємно. Державний комітет оборони. Постанова №ГКО-23сс [про додаткове сформування кавалерійських дивізій] (Москва, Кремль, Й.Сталін)

9 липня 1941 р. – Розпорядження (Про переадресовку транспортів із озброєнням та боеприпасами у розпорядження дивізій НКВС і резервних армій, що наново формуються)

12 липня 1941 р. – Доповідь начальника тюремного управління НКВС УРСР заступникові наркома внутрішніх справ СРСР [про евакуацію та етапування засуджених з в'язниць західних областей УРСР після початку Радянсько-німецької війни]

19 липня 1941 р. – Телеграма повноважного посла Румунії в Берліні Р.Боссі до заступника голови Ради Міністрів і міністра іноземних справ Румунії М.Антонеску [щодо планів розширення кордонів Румунії за рахунок українських земель]

Липень - серпень 1941 р. - Western Ukraine Declares Its Independence // The Trident (Published by the Organization for the Rebirth of Ukraine; New York). - 1941. - July-August. - Vol.V. - N.6. - P.1 / Західна Україна оголосила про свою незалежність // Тризуб (Орган Організації державного відродження України (ОДВУ), Нью-Йорк)

Серпень 1941 р. – *Антонеску М.* Супровідна записка щодо Доповіді посла Румунії в Берліні Р.Боссі від 5 серпня 1941 р.

1 серпня 1941 р. - Часопис “Щоденник розпоряджень для Генеральної Губернії” (№ 68)

2 серпня 1941 р. - Ціни на продукти затверджені польовим комендантом у м.Кам'янці-Подільському

5 серпня 1941 р. – Доповідь посла Румунії в Берліні Р.Боссі заступникові голови Ради Міністрів і міністру іноземних справ Румунії М.Антонеску (*копія; цілком таємно*)

10 серпня 1941 р. – Відозва “До українського населення Галичини” (щодо наказу генерального губернатора про організацію української поліції в дистрикті "Галичина")

28 серпня 1941 р. – "Блестящие итоги германских успехов за 2 первых месяца войны с Советским Союзом" (газета "Правда")

Вересень 1941 р. – *Антонеску Іон (маршал)*. Лист до заступника голови Ради Міністрів і міністра іноземних справ Румунії Михая Антонеску про політику щодо євреїв

29 вересня 1941 р. – Наказується всім жидам міста Києва і околиць

14 жовтня 1941 р. – Зашифрована телеграма заступника голови Ради Міністрів і міністра іноземних справ Румунії М.Антонеску до Посольства Румунії у Вашингтоні (США)

15 жовтня 1941 р. – *Betrifft: Aufstellung des Schutzmannachafte-Batl. «Roland Nachtigall». Der Chef der Ordnungspolizei (Berlin, den 15. Oktober 1941)*

18 жовтня 1941 р. – Командування 10-ї піхотної дивізії (ген. К.Трестиоряну, підп. К.Митулеску). Вказівки з організації, розподілу та евакуації євреїв з Одеси до гетто (*таємно*)

20 жовтня 1941 р. – *Ionescu V. (general)*. Ordonanta No.6. Наказ генерала Васіле Іонеску, військового командуючого Буковини, щодо підтримки громадського порядку та застосування смертної кари за організацію виступів проти окупаційного режиму та мародерство

22 жовтня 1941 р. – *Давидеску Р.* (полковник, голова Військового Кабінету Румунії). Телеграма [про наказ маршала І.Антонеску про негайні доповіді про події в Одесі]

29 листопада 1941 р. – Оголошення коменданта м.Києва генерал-майора Ебергарда про розстріл 400 чоловіків як пересторогу для мешканців від зловмисного пошкодження засобів зв'язку.

28 грудня 1941 р. – Наказ заступника начальника Генерального штабу генерала Ніколая Тетенару 3-й румунській армії

30 грудня 1941 р. – Послання митрополита УГКЦ Андрея Шептицького

1941 р. – Звернення до селян України німецької окупаційної влади

1942 р. – *Бульба-Боровець Т.* За що бореться Українська Повстанська Армія (УПА)

1942 р. – З програми Українського національного козацького руху (УНАКОР) (недосконалий переклад російською мовою, зроблений одним з офіцерів радянського СМЕРШУ)

1942 р. – Меморандум на дозвіл діяльності Українського національного козацького руху (УНАКОР) (недосконалий переклад російською мовою, зроблений одним з офіцерів радянського СМЕРШУ)

1942 р. – *Fuhrer-Ausweis. Graf von Bassewitz-Behr, Gg.-Heng. Brigadefuhrer SS, u.Generalmajor der Polizei; SS-u. Pol. Fuhrer Dnjepropetrowsk (Reichskommissariat Ukraine) /* Посвідчення особи бригадефюрера СС і генерал-майора поліції генерального округу «Дніпропетровськ», який входив до райхскомісаріату «Україна» (на світліні він ще СС-штандартенфюрер й полковник)

1942 р. – *Кох Еріх (Райхскомісар для України)*. Райхскомісар України Еріх Кох до українських селян: Селяни!

1942 р. – *Гальтерман* (СС и полицейфюрер в Киеве). 10 заповедей для украинского полицейского / *Haltermann (Der SS- und Polizeifuhrer in Kiev). 10 Gebote fuer den ukrainischen Schutzmann*

20 січня 1942 р. - Відомості про чисельність єврейського населення в країнах Європи (Конференція НСДАП у Ваннзее) / *Ein Dokument der Wannseekonferenz; hier die vorbereitete Liste der jüdischen Bevölkerung in Europa (Wannsee-Konferenz NSDAP, 20.Januar 1942)*

10 лютого 1942 р. – Телеграма рейхсміністра окупованих східних областей А.Розенберга райхскомісару України гауляйтеру Еріху Коху у м.Рівне щодо вивезення командою Кюнсберга з Києва колекцій юдаїки і гебраїки (м.Берлін)

19 березня 1942 р. - *Einführung des deutschen Strafrechts /* Введення німецького карного права (Кам'янець-Подільський)

28 травня 1942 р. – Генеральний план «OST». Правовые экономические и пространственные принципы обустройства на Востоке (*Представлен оберфюрером СС проф. др. Конрадом Мейером*) / *Generalplan Ost. Rechtliche, wirtschaftliche und raumliche Grundlagen des Ostaufbaus (Vorgelegt von SS-Oberfuhrer Professor Dr. Konrad Meyer, Berlin-Dahlem, 28.Mai 1942)*

1 червня – 15 серпня 1942 р. - *Evacuarea țiganilor în Transnistria (Raportul Inspectoratului Jandarmeriei) /* Евакуація циган в Придністров'ї (Повідомлення Інспекції жандармерії)

20 липня 1942 р. - Статистичні відомості про кількісний склад осіб єврейської національності, що проживають на території губернаторства Буковина

21 липня 1942 р. – Еврейський інтернаціонал (газетна стаття, Одеса)
30 липня 1942 р. - Радіограма С.А.Ковпака і С.В.Руднева УШПР про бойові дії Путивльського об'єднаного партизанського загону
2 жовтня 1942 р. – Присяга [українського поліціанта] (м.Вінниця) / Vereidigung [Als, Angehörigen der Schutzmannschaft schwöre ich] (Binniza, d 2 oktober 1942)
23 листопада 1942 р. – Протокол переговорів між отаманом Тарасом Бульбою та представниками німецької влади (Відпис відділу пропаганди при Головній Команді УПА)
6 грудня 1942 р. – *Бульба-Боровець Т.* Лист до шефа СД Волині і Поділля в Рівному д-ра Пица
21 грудня 1942 р. – «Повідомлення фюреру» [Доповідна записка міністра окупованих східних областей А.Розенберга на ім'я А.Гітлера, щодо Наради з командувачами тилкових районів груп армій]
22 грудня 1942 р.- Особисте посвідчення та медична картка завербованого
1890-ті – 1960-ті рр. – *Полетика Н.* Воспоминания
1943 р. – ОУН і УПА в 1943 році: Документи
1943 р. - Українці! Комбатанти! Молоде! (Оголошення Набірної комісії та Бойової Управи 14-ої гренадерської дивізії Ваффен СС «Галичина»)
1943 р. - Листівка з текстом присяги "Школи юних козаків".
1943 р. - Поважне слово до українського народу
23 січня 1943 р. – Повідомлення народного комісара внутрішніх справ СРСР Л.Берії голові Центрального штабу партизанського руху П.Панамаренку про пиятику та бандитизм 12-го партизанського батальйону Сабурова.
10 лютого 1943 р. - *Др. Беер (збітскомісар).* Оголошення в справі знайдення трупів (м.Рівне)
15 березня 1943 р. - "Плян акції по боротьбі з большевицькою партизанкою, сконцентрованою в Поліській кітловині в межах: Бересте - Минск - Гомель - Житомир" (Т.Бульба-Боровець)
28 квітня 1943 р. - Українці Галичини боротимуться з большевизмом. Утворення Галицької Стрілецької дивізії
травень 1943 р. - Народе Рогатинщини! (Звернення голови Делегатури УСК в Рогатині П.Бігуса вступати до лав 14-ої гренадерської дивізії Ваффен СС «Галичина»)
1 травня 1943 р. - Перше травня - день визволеної від большевизму праці ("Відродження", Орган Роменської міської управи)
Серпень 1943 р. – За що бореться Українська Повстанча Армія (*Прийнята на III Надзвичайному Великому Зборі ОУН в серпні 1943 р.*)
10 серпня 1943 р. – *Бульба-Боровець Т.* Відкритий лист до членів Проводу ОУН(б)
25 серпня 1943 р. – Програмні постанови Третього Великого Збору ОУН (С.Бандери)
13 вересня 1943 р. - Постанова про відправлення делегації українських діячів мистецтва та культури до Канади, Латинської Америки та Сполучених Штатів Америки
19 вересня 1943 р. - Кияне й киянки! (Звернення голови міста Києва Л.Форостівського з нагоди «Другої річниці звільнення м.Києва від жидобольшевиків»)
22 вересня 1943 р. - Звернення Львівського Ділового осередку Українського Центрального Комітету «До Українського вчителівства»
Листопад 1943 р. – *Гітлер А.* Досить таємно. Наказ [про знищення усього босздатного населення України чоловічої статі, що відмовлялося евакуюватися] /достовірність не підтверджено оригіналом/ 5 січня 1944 р. – Цілком таємно. Начальникові 4 Управління НДБ Союзу РСР комісарові держбезпеки 3 рангу тов. Судоплатову [Супровідний лист до «Наказу А.Гітлера»]
1944 р. - Українські патріоти! (Заклик до вступу до 14-ї гренадерської дивізії Ваффен СС «Галичина»)
1944 р. - Відзначення. Залізний хрест II кляси [СС-штурман І.Марчук]
8 квітня 1944 р. - Наказ № 60 по партизанському з'єднанню ім. Ф.М. Михайлова [про аморальний спосіб життя командира 8-го батальйону Мельника]
28 червня 1944 р. – Доповідна записка [про інспекційну перевірку РНК УРСР місць концентрації єврейського населення]

11 лютого 1944 р. – *Федоров, Дружинін*. Цілком таємно. Шифровка в Український штаб партизанського руху (Хрущову, Строкач) [про обставини спалення с.Любязь на Волині внаслідок сваволі польського загону Костюшка з радянської партизанської бригади Шубитидзе Пинського партизанського з'єднання]

Квітень 1944 р. – Доповідь внутрішніх військ НКВС Українського округу командуючому військами 1-го Українського Фронту маршалу Радянського Союзу Г.К.Жукову про результати операції з ліквідації банд ОУН в Крем'янецьких лісах Рівненської області

6 травня 1944 р. - Оголошення служби СС і провідника поліції в дистрикті "Галичина" про виконання 2 травня 1944 р. смертних вироків у м.Стрий (Дрогобич)

Червень 1944 р. – Універсал Української Головної Визвольної Ради

19 вересня 1944 р. - 3 постанови Політбюро ЦК КП(б)У про реалізацію угоди між Радою народних комісарів УРСР та Польським комітетом національного визволення стосовно евакуації українського населення з території Польщі і польських громадян із території УРСР.

28 листопада 1944 р. – Москва, НКВС СРСР – товаришу Л.П.Берія. Доповідна народного комісара внутрішніх справ УРСР Рясного про бій опергрупи УНКВС і міліційним загonom із куренями УПА «Романа» та «Яструба».

12 березня 1945 р. – *Розенберг А.* До пана генерала П. Шандрука [про визнання урядом Німеччини Українського Національного Комітету (УНК)] (м.Берлін)

15 березня 1945 р. – Наказ війську і флоті (Ч.8) Української Народньої Республіки [про призначення генерал-поручника П.Шандрука командуючим Українською Національною Армією (УНА)]

17 березня 1945 р. – Декларація Українського Національного Комітету (УНК)

18 березня 1945 р. – Постанова Ч.2 Президії УНК [про призначення генерал-поручника П.Шандрука командуючим Українською Національною Армією (УНА)]

11 квітня 1945 р. - Цілком таємно. [Про етапування, в зв'язку із справою "про дезертирство та сприяння німецько-фашистським окупантам" Г.К.Адамова, Б.М.Барташевича, А.І.Слепака, С.С.Тарашевського та Ф.В.Януковича]

16 серпня 1945 р. – "*Чернець*" (*Шухевич Р.*). Лист до "Конрада"

1939-1945 рр. - Електронна база даних на 60 тисяч військовополонених часів Другої світової війни - уродженців України (складений ГО «Саксонські меморіали в пам'ять жертвам політичного терору» (ФРН)

1941–1945 рр. – Втрати СРСР у Другій світовій війні (нові обчислення МО РФ, 2010 р.)